

Lagen om skydd för rapporterande personer – innehåll och skyldigheter

Utbildning om visseblåsarsskydd för personalen

Utbildningsprojektet kring lagen om skydd för rapporterande personer

- Detta utbildningsmaterial har sammanställts som en del av det EU-delfinansierade utbildningsprojektet kring lagen om skydd för rapporterande personer.
- Projektet genomfördes mellan **den 1 september 2023 och den 30 april 2025**.
- Projektets mål:
 - De organisationer som är skyldiga att inrätta en rapporteringskanal kan uppfylla de lagstadgade förpliktelserna.
 - Sakkännedomen hos dem som handlägger rapporter och de anställdas medvetenhet om innehållet i lagen ska främjas.
 - Medborgarnas medvetenhet om rapporteringsförfarandena och rapporteringskanalerna ska höjas.
- I styrgruppen för projektet ingick representanter för justitieministeriet, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet, FFC, Finlands näringsliv, Statskontoret, Justitiekanslersämbetet och Kommunförbundet.

Allmänt om lagen om skydd för rapporterade personer

- Lagen om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen (1171/2022, visselblåsarlagen) trädde i kraft den 1 januari 2023. Visselblåsarlagen har nationellt genomfört EU:s visselblåsardirektiv (2019/1937), det så kallade whistleblower-direktivet.
- Målen är bland annat:
 - Skapa ett effektivt och enhetligt skydd för visselblåsare inom hela EU.
 - Förbättra genomförandet av EU-förordningar och främja avslöjandet av överträdelser.
 - Skydda EU:s ekonomiska intressen inom lagstiftningsområden där överträdelser kan orsaka allvarlig skada för allmänintresset.
 - Främja rättvisa och fungerande inre marknader, säkerställa lika konkurrensvillkor för företag och en sund konkurrensmiljö.
- En betydande reform som ställer permanenta krav på tusentals organisationer på nationell nivå.

Skyddet av visselblåsare främjar öppenhet och god förvaltningssed

- Rapporterande personer kan tidigare ha låtit bli att rapportera om vad de upptäckt bland annat på grund av
 - rädsla för repressalier,
 - osäkerhet om vart och hur det man upptäckt ska rapporteras,
 - föreställning om att rapportering ändå inte leder någonvart,
 - rädsla för att förlora sitt rykte/bli stämplad.
- Rapporterande personer kan ha information om misstänkta överträdelser redan i ett tidigt skede, när de skador som orsakats ännu är små eller till och med kan förhindras helt.
- De rapporterande personernas uppgifter är ofta sådana som organisationens ledning eller de övervakande myndigheterna sällan skulle kunna få kännedom om på annat sätt i det skedet.

Tillämpningsområde (2 §) 1/2

• Lagen tillämpas på misstänkta överträdelser inom följande lagstiftningsområden:

- 1) offentlig upphandling, med undantag för sådan som gäller försvar och säkerhet,
- 2) finansiella tjänster, produkter och marknader,
- 3) förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism,
- 4) produktsäkerhet och produktöverensstämmelse,
- 5) transportsäkerhet,
- 6) miljöskydd,
- 7) strål- och kärnsäkerhet,
- 8) livsmedels- och fodersäkerhet samt djurs hälsa och välbefinnande,
- 9) folkhälsa enligt artikel 168 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,
- 10) konsumentskydd,
- 11) skydd av privatlivet och personuppgifter samt säkerhet i nätverks- och informationssystem.

Inom de nämnda lagstiftningsområdena kan det handla om överträdelser av EU-lagstiftningen eller dess nationella genomförandelagstiftning eller annan nationell lagstiftning – med beaktande av både EU- och nationell reglering.

För de ovan nämnda överträdelserna är det också ett krav att det handlar om en gärning eller försummelse som:

- 1) är straffbara,
- 2) kan leda till en administrativ påföljd av straffkaraktär, eller
- 3) allvarligt kan äventyra uppnåendet av de mål av allmänt intresse som eftersträvas med lagstiftningen.

Tillämpningsområde (2 §) 2/2

- Lagen tillämpas dessutom på rapporter som gäller:
 - 1) överträdelser av lagstiftningen eller föreskrifterna om Europeiska unionens medelsförvaltning eller utgifter eller om unionens insamling av inkomster eller medel,
 - 2) överträdelser av lagstiftningen om eller villkoren för beviljande, användning eller återkrav av Europeiska unionens eller nationella bidrag, eller statligt stöd,
 - 3) överträdelser av Europeiska unionens eller nationella konkurrensregler,
 - 4) överträdelser av Europeiska unionens eller nationell lagstiftning om beskattning av företag och sammanslutningar, eller om arrangemang som syftar till att ge en skattefördel som strider mot målet eller syftet med lagstiftningen om beskattning av företag och sammanslutningar, eller
 - 5) överträdelser av annan EU-lagstiftning eller nationell lagstiftning om skydd för konsumenten än den lagstiftning som avses i 1 mom. 10 punkten.
- I fråga om rapporter som gäller dessa ska den rapporterande personen skyddas oberoende av de påföljder som föreskrivs i lagstiftningen i fråga.
- Tillämpningsområdet är föränderligt. Tillämpningsområdet och utvidgningen av det kommer i framtiden att granskas av kommissionen.

Personkrets (5 §) – vem kan få skydd? (1/3)

- Bestämmelserna om skydd gäller rapporterade personer som har förvärvat information om överträdelser **i eller i anslutning till sitt arbete**.
- Sambandet med arbetet har definierats på bred front och omfattar bland annat:
 - anställda i ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande
 - självständiga yrkesutövare
 - aktieägare
 - ledamöter i en sammanslutnings eller stiftelses styrelse eller förvaltningsråd eller verkställande direktör
 - frivilligarbetare eller praktikanter
- Tillämpas även på rapporterade personer som har fått information om överträdelser i samband med anställningsprocessen eller under ett redan avslutat anställningsförhållande.
- Tillämpas till vissa delar även på andra personer, till exempel personer som bistår den rapporterade personen i rapporteringsförfarandet och utomstående som har kontakt med den rapporterade personer och som i samband med sitt arbete kan utsättas för repressalier.

Förutsättningar för skydd (5–9 §) – När kan man få skydd?

1. Information eller misstanke om en överträdelse ska fås i arbetet eller i samband med det
2. Den rapporterande personen ska ha grundad anledning att tro att informationen är korrekt.
 - Den rapporterande personen behöver inte ha några omfattande bevis på överträdelsen, men personen ska agera i god tro.
3. Den rapporterande personen ska ha grundad anledning att tro att den rapporterade informationen omfattas av lagens materiella tillämpningsområde.
 - I princip ställs inga höga krav på en rapporterande persons medvetenhet om ärendet – till exempel kan personens arbetsuppgifter och ställning påverka bedömningen.
4. Den rapporterande personen ska följa ett rapporteringsförfarande i tre steg
 - Den rapporterande personen kan få skydd också om han eller hon har rapporterat information i god tro och av misstag rapporterat information som senare visar sig vara felaktig.
 - Skydd får dock inte beviljas om felaktiga eller vilseledande uppgifter uppsåtligen och medvetet rapporteras.

Rapportering i tre steg (7–9 §)

- I första hand ska rapporteringen ske via den interna rapporteringskanalen i den organisation där överträdelsen har skett.
- En rapport kan dock göras direkt till en extern kanal under vissa förutsättningar:
 - 1) Organisationen har inte en intern rapporteringskanal eller den rapporterande personen har inte getts möjlighet att rapportera via en intern rapporteringskanal
 - 2) Den rapporterande personen har grundad anledning att tro att en intern rapport inte har lett till att åtgärder har vidtagits inom den tidsfrist som anges.
 - 3) Den rapporterande personen har grundad anledning att tro att det inte är möjligt att effektivt ingripa i överträdelsen på basis av en intern rapport, eller
 - 4) den rapporterande personen har grundad anledning att tro att han eller hon riskerar att utsättas för repressalier på grund av rapporten.
- I undantagsfall kan man offentliggöra uppgifterna i rapporten och ändå få skydd enligt denna lag, om:
 - **1)** den rapporterande personen har rapporterat via justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal eller till en behörig myndighet och han eller hon har grundad anledning av tro att den behöriga myndigheten inte har börjat utreda rapportens riktighet inom tidsfristen;
 - **2)** den rapporterande personen har grundad anledning att tro att överträdelsen kan utgöra en överhängande eller uppenbar fara för allmänintresset;
 - **3)** den rapporterande personen har grundad anledning att tro att rapportering till en myndighet kan utgöra en risk för att bli utsatt för repressalier, eller
 - **4)** den rapporterande personen har grundad anledning att tro att den behöriga myndigheten är delaktig i överträdelsen eller att det på annat sätt är sannolikt att den behöriga myndigheten inte på ett effektivt sätt kommer att ingripa i överträdelsen på grund av särskilda omständigheter i sammanhanget.

Hur skyddas rapporterande personer?

- **Konfidentialitet samt förbud mot repressalier och förhindrande av rapportering:** Den rapporterande personens identitet ska skyddas och personen ska skyddas mot repressalier (begreppet omfattande). Det är förbjudet att förhindra rapportering.
- **Ansvarsfrihet:** personer som rapporterar information om överträdelser eller gör ett offentliggörande av information anses inte ha brutit mot några restriktioner om offentliggörande av information och ska inte åläggas ansvar av något slag med avseende på en sådan rapport eller sådant offentliggörande. Rapporterade personer ska inte åläggas ansvar när det gäller information som rapporteras eller offentliggörs, under förutsättning att det var nödvändigt att rapportera informationen för att avslöja en överträdelse och att anskaffandet av uppgifter eller tillgången till dem inte utgör ett självständigt brott.
- **Omvänd bevisbörda:** I förfaranden vid myndighet eller domstol som avser skada som lidits av den rapporterande personen (civilprocess), och under förutsättning att den personen visar att han eller hon har rapporterat eller gjort ett offentliggörande och lidit en skada, ska det antas att skadan utgjorde repressalier för rapporten eller offentliggörandet. I sådana fall ska den person som har vidtagit den åtgärd som orsakade skadan visa att den åtgärden grundades på vederbörligen motiverade skäl.
- **Skadestånd:** Som korrigerande åtgärd till den rapporterande personen för skada som orsakats av förfarande som strider mot förbudet mot repressalier. En rapporterande person som uppsåtligt har rapporterat eller offentliggjort falsk information ska ersätta föremålet för rapporten för förlust som han eller hon därigenom har förorsakat.
- **Gottgörelse:** Gottgörelse till den rapporterande personen för den kränkning som repressalierna har förorsakat, skyddet av svagare parter.
- **Påföljder:** Uppsåtlig rapportering av oriktiga uppgifter, brott mot lagen om skydd för rapporterande personer, Hänvisningsbestämmelser: brott mot sekretess, dataskyddsbrott, kränkning av kommunikationshemlighet, falsk angivelse, ärekränkning.
- **Bestämmelsernas tvingande natur:** Ett avtal som inskränker de rättigheter och rättsmedel som följer av lagen för en rapporterande person eller föremålet för en rapport är ogiltigt.

Centrala krav på interna rapporteringskanaler och handläggning av rapporter 1/2

- Personer som står i ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande ska åtminstone ges möjligheten att rapportera via den interna rapporteringskanalen. (10 § 2 mom.)
- De rapporter som tas emot ska införas i ett ärendehanteringsregister eller registreras på något annat sätt (37 § 1 mom.)
- En eller flera personer som ansvarar för handläggningen av rapporter och som ska kunna sköta sitt uppdrag opartiskt och oberoende ska utses (14 §)
- Det ska vara möjligt att rapportera skriftligt eller muntligt via den interna rapporteringskanalen (15 § 1mom.)
- Den organisation som har inrättat en rapporteringskanal ska sända den rapporterande personen en bekräftelse av mottagandet inom **sju dagar** från mottagandet av rapporten. (15.2 §)
- Den som ansvarar för handläggningen av en rapport ska vidta behövliga åtgärder för att utreda rapportens riktighet och för att vid behov ingripa vid en överträdelse. (16.1 §)
- Den som ansvarar för handläggningen av en rapport ska inom **tre månader** efter att en bekräftelse av mottagandet av rapporten har sänts informera den rapporterande personen om vilka åtgärder som vidtas på basis av rapporten. (16.2 §)

Centrala krav på interna rapporteringskanaler och handläggning av rapporter (2/2)

- En organisation kan besluta att ta emot även anonyma rapporter i sin interna rapporteringskanal. När det gäller anonyma rapporter behöver det inte sändas någon bekräftelse av mottagandet eller vidtas sådana åtgärder som avses i 16 § 2 mom. (information om fortsatta åtgärder).
- Den organisation som har inrättat en intern rapporteringskanal ska informera om rapportering till den interna rapporteringskanalen och till justiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal, förfarandena för rapportering och förutsättningarna för skydd för den rapporterande personen. Informationen ska framställas på ett tydligt sätt och så att den är lättillgänglig för rapporterande personer. (15.4 §)
- Organisationen ska i regel radera den information som kommit in via rapporteringskanalerna fem år efter att rapporten kom in. Personuppgifter som tydligt inte har någon betydelse för handläggningen av en rapport ska raderas utan obefogat dröjsmål. (29.2 §)
- De personer som handlägger rapporter (inkl. bistår en rapporterande person eller ger juridisk rådgivning) är skyldiga till sekretess. Sekretessbelagda uppgifter är identiteten för den rapporterande personen, föremålet för rapporten eller identiteten för tredje part som nämns i rapporten. (32 §)
- Sekretessbelagda uppgifter kan under vissa förutsättningar lämnas ut exempelvis till förundersökningsmyndigheter, för att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning. (33 §)

Läs mer om temat på **Antikorrruption.fi**

